

nélkül készítette el : kalapáccsal kell kongatni. Ennek a kalapáccsal félrevert harangnak a szava Székely Mózes stílusa. Egyetlen stillehetőség, midőn azt kell megírni, hogy az emberi bomlottság árvize zúdult egy országra s ez az árvíz nemcsak minket öntött el, hanem «odalett az emberek vetése» is.

Kerecsényi Dezső.

Johan Bojer : A nagy éhség. (Fordította *Hajdu Henrik*. Athenaeum.) Johan Bojernek van egy jóra való norvég palettája : halászélet, fjeldek, parasztnehézség (s ha nem «anatopizmus» ez a szó), góbé-humor. Aztán van eleven, jó rugókra járó elbeszélő modora, amely ágon-izen a Knut Hamsunéval rokon ; azé morfondirozóbb, költőibb, az övé pergőbb, műteműbb. A színeihez meg az elbeszélő talentumához van egy kis fűszer-filozófiája is : a vallási hajléktalanság tünekedése a fagyott csillagokkal kivert Univerzum alatt, meg egy kis szívfájdalom, hogy az acél és a proletáriátus elpiszkítja a gyönyörű, ősi Norvégiát.

Ennyije van Johan Bojernek s ezzel a következő feladatra vállalkozik. Meg akarja írni a halászok közt nevelkedett fattyúgyerek fölkapaszkodását az ipar fejedelmei közé, hogy onnét a nyomor tébolyába lökje s az elképzelhetetlen szerencsétlenségben találtassa meg vele az élet értelmét : a szeretetet. A kismemizett suhanc, aki csak annyit tud, amennyit a halászhajón s kikötőbeli társaitól tanult, nekivág Krisztiániának, gyárimunkás lesz, aztán mérnök. Egyiptomba kerül, vízeséseket szabályoz és tele erszénnyel és éhes szívvel vetődik haza. A fiatalága elmult s a boldogság ösztöne követeli a magáét. Megnősül, vesz egy kastélyt s a felesége mellett tétlenkedik. Az acél azonban visszaszólítja szökött szolgáját. Elég régi cimboráinak a látogatása s felhorkan benne a hajdani vállalkozó, hátat fordít a családjának, tervel, forr, épít és tönkremegy. Az élet még dob

felé néhány mentőövet, de hol az ereje hagyja el, hol a szerencséje. Egyre lejjebb süllyed, vidéki kovács lesz valahol északon, két gyereket gazdag rokonok veszik magukhoz, a legkisebbet gyűlölködő szomszédjának a kuttyája tépi szét. Egyedül marad a feleségével és a nyomorával s ebben az egyedülletben jön rá, hogy az élet értelme : adni. A regény utolsó képe : az árvíz elhordja a falubeliek mindenét, még vetőmag sem marad s a magáramaradt és magáralált kovács utolsó kosár eleségét viszi ki a földre, hogy a gyermekgyilkos szomszéd üres barázdájába vesse.

A regény három részből áll s olyan, mintha egy kitűnő mester és közepes tanítványa közös erővel csinálták volna a mester tervei szerint. Az első rész erős, gazdag, biztos iramú. A magasrangú tiszt elparasztosodott fattya, aki a városban erőre kap, nekicsökönyösödik s megnyargalja a gépeket, hogy ő lesz valaki : rokonszenves élő figura. Ennek a száz oldálnak a szagos, erős levegője a mi Tamásink legjobb novelláira emlékeztet. A regény java : az acél és a boldogság harca : elkent, hazug, ál-költői. Ami szerelem : csinált holdbanezés ; ami lelki válság : vázlat-szerű ; ami probléma : a vasárnapi mellékletek problémásdiája. A könyv vége felé fölzakad néhány igaz, emberi hang, de ez a rész meg nagyon elhamarkodott.

Ritkaság, hogy egy ugyanabban a műben ilyen különböző értékű részletek álljanak egymás mellett. Ezért is számláltuk fel kritikánk elején, hogy mi je van annak, aki erre a regényre vállalkozott. Mert bizonyos, hogy Bojernek kevesebb a lisztje, mint amilyen nagy volt ez egyszer a zsákja s ami hiányzott, korpával kellett felönteni. Előbb megmutatja, mit tud, aztán megmutatja, mit nem tud. Mintha csak a kritikuskak akarna segíteni. Meg is ismerjük őt annyira, hogy meg tudjuk mondani, milyen lehet az a Bojer-könyv, amely aránytalanul jobb

ennél, ha nem is tudjuk biztosan, hogy a szerző megírta-e.

A téma így is hálás, vannak emlékezetes részei s nem asszony, aki száraz szemmel teszi le a kezéből. S a kiadók mérlegén az asszonyok könnyei bizonyára többet nyomnak, mint a kritikuskok aggályai.

Hajdu Henrik fordítása színes, gazdag, nemcsak fordítás, de stílusát is.

Németh László.

Hóman Bálint és Szekfü Gyula: Magyar történet. II. kötet. A rendiség kialakulásának kora. Irta Hóman Bálint. Kir. Magy. Egyetemi nyomda, év nélkül. — Hóman első kötetének III. Béla halálával szakad vége, ez a második kötet Imre királyunk trónralépésétől Károly Róbert haláláig vezet. Ez az eltérés a már szinte megszokottá vált beosztástól, amely a nyugvópontot az Árpád-ház kihalására tette, azt sejteti, hogy a szerző nem fél az önállóságtól periodizálás terén. És valóban Hóman még a világtörténelem korbeosztását is boncolgatja művében, kifejti azt a nézetét, hogy a középkor vége tulajdonképpen a XIII. századba tehető. Ezért kiemeli a középkor végét jelző átalakulásokat, de előtérbe helyezi ezeket azért is, mert védelmébe veszi II. Endre királyunkat, akiről elég sikeresen bizonyítja, hogy tulajdonképpen csak az egész Európára kiterjedő koráramlatnak nem birt ellenállani akkor, amikor bizonyos mértékig tervszerűen pénzügyi és gazdasági reformokat léptetett életbe.

A világtörténelmi korbeosztással való foglalkozást az is indokolja, hogy a tárgyalt időben Magyarország hatalmának tetőpontja felé közelegve világpolitikai jelentőségre emelkedik. Anjou Károlynak IV. Béla korában Magyarországon járó követe csodálkozva jelenti, hogy a magyar király birodalma hihetetlenül nagy, «Észak és Kelet legtöbb tartománya urasága alá tartozik

atyafiságos vagy hűbéres kötelék által». Ezt a csodálkozást egyrészt a «keresztény köztársaság» régi rendszerének bukása magyarázza. Az új kor nagyhatalmai még nem fejlődtek ki, a régi nagyhatalmak közül a német-római császárság árnyékhatalommá vált, a keletrómai császárok birodalmát megdöntötte a IV. kereszties hadjárat. A tatár birodalom a Csendes-óceántól Magyarország határáig terpeszkedett, de a keresztény kultúrközösségben Magyarországhoz fogható hatalom egy sem volt. II. Endre gondosan kiépített családi kötelekkel Bizánc koronájának megszerzésére törekedett, arra a koronára, amely atyjának meg volt ígérve. A házasságok, amelyek korábban inkább a szomszédos szláv fejedelmi házakkal hozták kapcsolatba a magyar királyi családot, most Spanyolország, Franciaország a keleti és nyugati császárságok dinasztiáira terjednek ki. Csak a tatárfutás szomorú korában süllyed a magyar királyi tekintély a régi állapotba, V. István kun házassága jelenti a mélypontot. A királyi ház nemzetközi tekintélyének emelkedése részben a két császárság bukására vezethető vissza, részben a nemzet belső erősödésére, részben néhány kiváló királyunk tevékenységére. A királyok kiválóságának érvényesülését pedig részben életkoruk engedte meg. Hóman az első kötetben is figyelte a királyok életkorát, most is kiemeli, hogy Szent István óta IV. Béla királyunk érte el a legmagasabb életkort. Kun László romlottságát megdöbbentő vonásokkal jellemzi, nála a halálos ellenségnek, a tatárnak pártolását nem annyira ifjúsága, mint inkább az anyai vér és anyai rokonságának, a kunoknak még pogány életmódja magyarázza, ha nem is menti. Az életkor megfigyelése kiterjed a királyokon kívül ismert személyekre is, kiterjed a hivatalokban töltött idő megfigyelésére és ez a figyelem szerzi meg annak